

Poštovani/e,

U nastavku se nalaze tabele za utvrđivanje invalidnosti i procjenu invaliditeta, koje predlažu potpuno novi pristup. Taj pristup može podrazumjevati dvije alternative:

- Alternativa 1 – Utvrđivanje procenta oštećenja po Jedinstvenoj listi oštećenja, utvrđivanje stepena tjelesne invalidnosti, kao i procjena stepena (ali može i procenta) fizičkog invaliditeta;
- Alternativa 2 – Utvrđivanje stepena tjelesne invalidnosti, kao i procjena procenta fizičkog invaliditeta.

Samo utvrđivanje invalidnosti i procjena invaliditeta se ne moraju sprovoditi po predloženim tabelama, ali svakako moraju uključivati testove kvaliteta života. Želim istaći da su predloženi stepeni i ocjenjivanje samo prvi Nacrt, vjerovatno nedovoljno stručan, na kome treba raditi. Sada je najvažnije odlučiti da li će se prihvatiti predloženi pristup za osnov metodologije procjene invaliditeta.

Svakako se treba predvidjeti da se invaliditet mora ponovo procjenjivati (bilo ukupno, ili za pojedinačnu oblast) pri promjeni prebivališta, obrazovanja, zaposlenja, zdravstvenog stanja i drugih okolnosti koje mogu uticati na njegov stepen (druga tabela). Takođe, treba i predvidjeti periodične preglede kod određenih dijagnoza i/ili stanja u cilju utvrđivanja stepena invalidnosti (prva tabela).

Podržavamo prijedlog da se u tijelu/instituciji za vještačenje zaposli zaštitnik prava OSI, tj. podnosioca zahtjeva za utvrđenje stepena invalidnosti i procjenu invaliditeta. Treba procjeniti da li on da učestvuje u svakom postupku, ili samo u izuzetnim slučajevima.

UTVRĐIVANJE STEPENA TJELESNE INVALIDNOSTI

U redu pod "Ostalo" se dodaje životna funkcija, koja u tabeli nije spomenuta, a značajna je za fizičko funkcionisanje osobe.

Uticao (važnost) invalidnosti na dobrobit/kvalitet života OSI ocjenjuju socijalni radnik/psiholog/defektolog i osobe sličnih specijalnosti, u razgovoru s OSI i na osnovu njene socijalne anamneze i ukupnog profila njene ličnosti, a korišćenjem testova kvaliteta života i/ili dobrobiti.

Za krajnji stepen tjelesne invalidnosti se uzima najviši stepen makar jedne životne funkcije, koja je ocjenjena sa četvorkom u koloni "Uticao (važnost) invalidnosti na dobrobit/kvalitet života OSI".

Ukoliko ni jedna životna funkcija nije ocjenjena sa četvorkom, uzima se ona koja je ocjenjena sa trojkom i tako redom. Razmisliti o računanju stepena invalidnosti u ovim slučajevima.

U specifičnim slučajevima, stepen invalidnosti se može izračunati na drugačiji način, uzimajući sve specifičnosti uzroka koji su doveli do invalidnosti (oboljenje ili povreda, urođen deformitet ili oštećenje, itd), uz obavezno učešće zaštitnika prava OSI u tijelu/instituciji za vještačenje.

ŽIVOTNA FUNKCIJA	STEPEN INVALIDNOSTI				UTICAJ (VAŽNOST) INVALIDNOSTI NA DOBROBIT/KVALITET ŽIVOTA OSI (OCJENE 1 – 4)	DOKUMENTACIJA KOJA SE PRILAŽE	POTREBNA VJEŠTAČENJA ZAPOSLENIH U TIJELU/INSTITUCIJI ZA VJEŠTAČENJE
	1. STEPEN (LAKŠI)	2. STEPEN (UMJERENI)	3. STEPEN (TEŽI)	4. STEPEN (TEŠKI)			
Lična higijena	Samo stalno, uz napor i produženo trajanje izvođenja aktivnosti.	Samostalno, uz prilagođena sredstva, prostor i druge spoljne faktore, ili uz kompenzaciju oštećenih funkcija razvijanjem postojećih (npr. prilikom pranja zuba, češljanja, neko koristi četku posebnog oblika i razvija postojeću funkciju neoštećenog ekstremiteta).	Neophodna pomagala ili živa asistencija pri obavljanju nekih aktivnosti koje nisu svakodnevnne (npr. kupanje, i sl.).	Svakodnevna zavisnost od druge osobe.	1 – nema uticaja; 2 – mali uticaj; 3 – umjereni uticaj ; 4 – visok uticaj.	Izabrani doktor opšte prakse ili pedijatar; Izvještaj bečelora/specijaliste primijenjene fizioterapije; Specijalisti (neurolog, reumatolog, fizijatar, ortoped, onkolog, kardiolog, pulmolog, gastroenterolog, endokrinolog i dr.); Rješenja o utvrđivanju tjelesnog oštećenja/invaliditeta/preostale radne sposobnosti/dr;	Fizijatar, bečelor/specijalista primijenjene fizioterapije, test kvaliteta života i drugi specijalisti po potrebi.

Pražnjenje bežike i crijeva	Samo stalno, uz napor i produženo trajanje izvođenja aktivnosti.	Samostalno, uz pomagala ili uz kompenzaciju u oštećenih funkcija razvijanjem postojećih (npr. samostalno korišćenje pelena/katera/stome, ili otežani transfer na wc šolju, otežano namještanje pomagala i sl.)	Zavisnost u transferu na wc šolju, ili namještanju pelena/katera/stome i brisanju.	Potpuna zavisnost od druge osobe.		Rješenja o priznavanju prava po osnovu statusa OSI; Izvještaj voditelja slučaja u JU Centru za socijalni rad; Test kvaliteta života; Izvještaj izvođača profesionalne rehabilitacije; Izvještaj defektologa.	
Oblačenje i svlačenje	Samo stalno, uz napor i produženo trajanje izvođenja aktivnosti.	Samostalno, uz prilagođenu odjeću, ili uz kompenzaciju u oštećenih funkcija razvijanjem postojećih (npr. moguće je obući odjeću samo na patent/dugmad, razvija postojeću funkciju neoštećenog ekstremiteta).	Neophodna pomagala ili živa asistencija pri obavljanju dijela aktivnosti (npr. može obući gornji i donji dio, ali ne i čarape i obuću).	Potpuna avisanost od druge osobe.			
Disanje	Otežano disanje usljed zamašanja pri	Povremena upotreba aparata za disanje.	Djelimična zavisnost, svakodnevnog intermitentnog upotreba.	24h - zavisnost od aparata.			Pulmolog, kardiolog, test kvaliteta života i drugi specijalisti

	obavljanju svakodnevnih aktivnosti.						sti po potrebi.
Hranjenje i priprema hrane i pića	Samo stalno, uz napor i produženo trajanje izvođenja aktivnosti.	Samostalno, uz prilagođavanje, ili uz kompenzaciju oštećenih funkcija razvijanjem postojećih (npr. korišćenje samo jedne ruke, žvakanje samo na jednoj strani, korišćenje pribora određenog oblika i težine i sl.).	Neophodna pomagala ili živa asistencija pri obavljanju dijela aktivnosti (npr. blendirana hrana, pijenje na slamčicu, potrebna pomoć pri pripremi, ali ne i u uzimanju hrane i pića i sl.).	Potpuna zavisnost od druge osobe			Fizijatar, bečelorstva/specijalista primijenjene fizioterapije, test kvaliteta života i drugi specijalisti po potrebi.
Transferi (krevet, stolica, wc šolja, pomagala, prevozno sredstvo)	Samo stalno, uz napor i produženo trajanje izvođenja aktivnosti.	Samostalno, uz prilagođavanje, ili uz kompenzaciju oštećenih funkcija razvijanjem postojećih (npr. nepravilni kompenzatorni pokreti pri transferu, određena visina stolice/kreveta/sjedišta u prevoznom	Samostalno, uz upotrebu pomagala pri obavljanju dijela aktivnosti (npr. držači za wc šolju, klizne daske za transfer, rampa za ulazak u prevozno sredstvo i sl.).	Svakodnevna zavisnost od druge osobe (pomagala i pomoć prolaznika/prijatelja nisu dovoljni)			Fizijatar, bečelorstva/specijalista primijenjene fizioterapije, defektolog, test kvaliteta života i drugi specijalisti po potrebi.

		sredstvu i sl.).					
Higijena i održavanje životnog /radnog prostora	Samo stalno, uz napor i produženo trajanje izvođenja aktivnosti.	Samostalno, uz prilagođavanje, ili uz kompenzaciju u oštećenih funkcija razvijanjem postojećih.	Neophodna pomagala ili živa asistencija pri obavljanju nekih aktivnosti koje nisu svakodnevnice (npr. potrebna je pomoć samo prilikom čišćenja, ali ne i drugih aktivnosti).	Svakodnevna zavisnost od druge osobe			
Manipulacija predmetima	Samo stalna finam manipulacija sitnim predmetima, uz napor ili produženo trajanje izvođenja aktivnosti.	Samostalna finam manipulacija predmetima, uz prilagođavanje i kompenzaciju u oštećenih funkcija razvijanjem postojećih (npr. prilikom pranja zuba, češljanja, neko koristi četku posebnog oblika i razvija postojeću funkciju neoštećenog ekstremiteta).	Samostalna gruba manipulacija predmetima, uz prilagođavanje i kompenzaciju u oštećenih funkcija razvijanjem postojećih.	Potpuna zavisnost od druge osobe.			
Pisanje	Samo stalno, uz	Samostalno, uz kompenzaciju	Samostalno, uz kompenzaciju	Potpuna zavisnost od			

	napor i produžen o trajanje izvođenja aktivnosti.	u oštećenih funkcija razvijanjem postojećih (npr. pisanje drugom rukom, nepravilni kompenzatorni pokreti i položaj prilikom pisanja).	u oštećenih funkcija razvijanjem postojećih i neophodna pomagala pri obavljanju dijela aktivnosti (npr. korišćenje olovki/hemijskih određenog oblika i težine).	druge osobe.			
Korišćenje računara	Samo stalno, usporeno, uz napor.	Samostalno, uz korišćenje prilagođavanja i softvera koji se besplatno nabavljaju ili dolaze uz računar.	Neophodna dodatna pomagala i prilagođavanja uređaja (tastatura, miš, monitor, govorne komande i sl.)	Potrebna pomoć druge osobe, jer ne može samostalno			
Kretanje	Samo stalno, bez pomagala, uz napor do 500m.	Samostalno sa pomagalima.	Samostalno sa ili bez pomagala do 50m.	Zavisnost od druge osobe.			
Stajanje	Samo stalno stajanje bez pomagala, uz napor.	Samostalno stajanje, sa pomagalima.	Stajanje sa pomagalima ili uz pomoć druge osobe do 2 sata.	Nemogućnost stajanja.			
Sjedanje	Samo stalno	Samostalno, bez	Samostalno, uz podršku,	Potpuna zavisnost			

	o, bez podrške do 8 sati, sa 2 do 5 kraća samo stalna prekida (do 10 minuta).	podrške, uz napor, do 8 sati, (sa potrebnim prekidima dužim od 10 minuta, ili više od 5 kraćih prekida).	između 5 do 8 sati.	t od druge osobe ili adaptiranog pomagala; Veoma vremenski ograničena sposobnost.		
Savijanje /dohvatanje sa poda	Samo stalno, uz napor i produženo trajanje izvođenja aktivnosti.	Samostalno, uz prilagođavanje, ili uz kompenzaciju oštećenih funkcija razvijanjem postojećih (npr. pomaganje nogama).	Samostalno, uz prilagođavanje, ili uz kompenzaciju oštećenih funkcija razvijanjem postojećih i neophodna pomagala (npr. poluga, šipka, i sl.).	Zavisnost od druge osobe.		
Podizanje tereta	Samo stalno 3 - 5kg.	Samostalno 2 – 3kg.	Samostalno 1 -2kg.	Manje od kilograma.		
Remisija /akutna stanja	Rijetko, 1 – 2 puta godišnje.	Češća od 2 - 3 puta godišnje.	Češća od 3 - 4 puta godišnje.	Češća od 4 puta godišnje.		Fizijatar, defektolog, logoped, test kvaliteta života i drugi specijalisti po potrebi.
Bol	Rijedak (1 – 2 puta godišnje, do	Rijedak (1 – 2 puta godišnje, do ukupno 10-ak dana) na skali od 1-10 ne	Osrednje učestao (3 – 5 puta godišnje, ukupno između 10 – 30-ak dana)	Čest do konstantan na skali 1-10 najmanje 5(češći		Onkolog, neurolog, ortoped, reumat

	ukupno 10-ak dana) na skali 1-10 ne prelazi 5.	prelazi 8, ili na skali 1-10 ne prelazi 5, a osrednje učestao (2 – 5 puta godišnje, ukupno između 10 – 30-ak dana).	na skali 1-10 ne prelazi 8, ili čest do konstantan na skali 1-10 ne prelazi 5 (češći od 5 puta godišnje u dužem trajanju od 30-ak dana godišnje).	od 5 puta godišnje u dužem trajanju od 30-ak dana godišnje).			olog, dr interne medicine, gastroenterolog, fizijatar, bečelor/specijalista primijenjene fizioterapije, test kvaliteta života i drugi specijalisti po potrebi.
Ostalo	Samo stalno, uz napor i produžen o trajanje izvođenja aktivnosti.	Samostalno, uz pomagala/p rilagođavanja/uz kompenzaciju oštećenih funkcija razvijanjem postojećih.	Samostalno, uz pomagala/p rilagođavanja/uz kompenzaciju oštećenih funkcija razvijanjem postojećih, uz povremenu živu asistenciju.	Svakodnevna zavisnost od druge osobe.			

PROCJENA INVALIDITETA

Radi ocjenjivanja svake oblasti života (SWOT analiza) neophodno je izlistati za svaku oblast važne potencijale i slabosti OSI i mogućnosti i barijere u okruženju, kako bi vještaci imali orijentir. Svakako, ova lista ne bi smjela da bude zatvorenog tipa.

U redu pod “Ostalo” se dodaje oblast života, koja u tabeli nije spomenuta, a značajna je za dostojanstven, pun, sadržajan i ravnopravan život OSI.

Uticaj (važnost) oblasti života na dobrobit/kvalitet života OSI ocjenjuju socijalni radnik/psiholog/defektolog i osobe sličnih specijalnosti, u razgovoru s OSI i na osnovu njene socijalne anamneze i ukupnog profila njene ličnosti.

Fizički invaliditet se ne procjenjuje za one oblasti života koje su u koloni “Uticaj (važnost) oblasti života na dobrobit/kvalitet života OSI” ocjenjene jedinicom.

Alternativa 1 za procjenu stepena/procenta invaliditeta: Procenat fizičkog invaliditeta se utvrđuje na osnovu zbira ocjena, s tim što se ukupan zbir u odnosu na koji se računa procenat invaliditeta smanjuje za 16 kad god nije moguće, ili nije potrebno sprovoditi SWOT analizu za pojedinačnu oblast.

Težina/procentat invaliditeta se procjenjuje u četiri stepena:

- lakši (0 – 40 poena),
- umjereni (41 – 80 poena),
- teži (81– 120 poena) i
- teški (121 – 160 poena).

U specifičnim slučajevima, stepen/procentat fizičkog invaliditeta se može procjeniti na drugačiji način, uzimajući sve specifičnosti uzroka koji su doveli do invaliditeta (barijere u okruženju, ograničenost mogućnosti, nivo potrebne podrške za razvoj potencijala ili smanjenje slabosti, i dr.), uz obavezno učešće zaštitnika prava OSI u tijelu/instituciji za vještačenje.

Alternativa 2 za procjenu stepena/procenta fizičkog invaliditeta: Za krajnji stepen invaliditeta se uzima najviši stepen makar jedne oblasti života, koja je ocjenjena sa četvorkom u koloni “Uticaj (važnost) oblasti života na dobrobit/kvalitet života OSI”.

Težina/procentat invaliditeta se procjenjuje u četiri stepena u odnosu na najvisočije ocjenjenje oblast života kroz SWOT analizu iz tabele ispod:

- lakši (0 – 4 poena),
- umjereni (5 – 8 poena),
- teži (9 – 12 poena) i
- teški (13 – 16 poena).

U specifičnim slučajevima, stepen/procentat fizičkog invaliditeta se može procjeniti na drugačiji način, uzimajući sve specifičnosti uzroka koji su doveli do invaliditeta (barijere u okruženju, ograničenost mogućnosti, nivo potrebne podrške za razvoj potencijala ili smanjenje slabosti, i dr.), uz obavezno učešće zaštitnika prava OSI u tijelu/instituciji za vještačenje.

OBLASTI ŽIVOTA	PROCJENA INVALIDITETA				
	POTENCIJALI OSI (ocjene od 1-4)	SLABOST I OSI (ocjene od 1-4)	MOGUĆNOSTI KOJE PRUŽA OKRUŽENJE (ocjene od 1-4)	BARIJERE U OKRUŽENJU (ocjene od 1-4)	UTICAJ (VAŽNOST) OBLASTI ŽIVOTNA DOBROBIT/KVALITET ŽIVOTA OSI (OCJENE 1 – 4)
Obrazovanje i vaspitanje (predškolsko, osnovno, srednje, visoko i cjeloživotno)	1 – nije potrebna podrška za dalji razvoj potencijala;	1 – podrška ne može ukloniti slabost;	1 – postoje zadovoljavajuće mogućnosti i nije ih teško ostvariti;	1 – ne postoje barijere za ravnopravnu st OSI;	1 – nema uticaja; 2 – mali uticaj; 3 – umjereni uticaj ; 4 – visok uticaj.
Rad i zapošljavanje	2 – potrebna mala, periodična podrška za dalji razvoj potencijala;	2 – potrebna je mala ili umjerena, jednokratna podrška, u trajanju do 6 mjeseci, da se ukloni slabost;	2 – postoje ograničene mogućnosti koje se mogu iskoristiti ili zadovoljavajuće mogućnosti od kojih je neke teško iskoristiti;	2 – postoje male barijere, za čije prevazilaženje nije potrebna dodatna podrška/akcija;	
Zdravstvena zaštita	3 – potrebna umjerena, osrednje učestala podrška za dalji razvoj potencijala;	3 – potrebna mala ili umjerena, periodična podrška u trajanju dužem od 6 mjeseci, da se ukloni slabost;	3 – postoje ograničene mogućnosti, od kojih je neke teško iskoristiti;	3 – postoje barijere, za čije je prevazilaženje potrebna dodatna podrška/akcija, koja se može preduzeti jednom do par puta i postoji spremnost nadležnih da se preduzme;	
Socijalna i dječja zaštita i adekvatan životni standard	4 – potrebna kontinuirana, individualna i individualizovana podrška za dalji razvoj potencijala.	4 – potrebna umjerena ili velika podrška u trajanju dužem od	4 – mogućnosti ne postoje, ili je postojeće vrlo teško iskoristiti.	4 – postoje barijere, za	
Kultura, sport i rekreacija, slobodno vrijeme (zabava)					
Politički život					
Samostalni život i uključenost u lokalnu zajednicu (uključujući i stavove)					
Porodični život					

Pristup pravdi		godinu dana, da se ukloni slabost.		čije je prevazilaženje potrebna dodatna kontinuirana podrška/akcija, ili ne postoji spremnost nadležnih da se preduzme dodatna podrška/akcija, koja se može preduzeti jednom do par puta.	
Ostalo					

Inicijativa mladih s invaliditetom Boka

Izvršna direktorka

Miroslava-Mima Ivanović